

лечење или се предузимају мере безбедности или се пак поступак обуставља, а лице шаље на надзор родитељима или здравственим органима.

Иако питања која аутор обрађује имају више практични карактер, он је изнео и неколико интересантних теориских поставки које, чини нам се, нису до краја разрађене. Он се служи упоредном методом, али, на жалост, њоме обухвата само поступке неких социјалистичких земаља. То је свакако недостатак овог рада, можда и неоправдан, јер класни карактер не може да буде разлог да се неки проблеми, на пример, утврђивање неурачуљивости, не размотре и са становишта поступака капиталистичких земаља.

Љубиша Јовановић

I. Szaszy: A MUNKAJOG NEMZETKÖZI MAGANJOGI VONATKOZASAI (Питања радног права у међународном приватном праву), Budapest, 1961, 26 pp.

Развој ширих међудржавних односа, високи технички ниво производње и чињеница ангажовања великог броја радника и ван граница домаће државе захтевају регулисање питања радног односа и сукоба закона у овој материји. II међународни конгрес радног права, одржан 1957 у Женеви, разматрао је питање сукоба закона у радном праву, пошто та питања ни теориски ни практично нису била довољно обрађена.

Аутор основано износи да је у буржоаској правној литератури радно-правни однос подељен на јавноправне и приватноправне елементе и према тој подели одређује се и надлежно право. За приватноправне сматрају се они прописи радног права који одређују уговорно радно право или садржину уговора о раду коју су странке одредиле у границама јавно-правних принудних прописа (плата, делокруг рада, итд.). Као јавноправни сматрају се прописи који се односе на заштиту рада, социјално осигурање, радну дисциплину, стручно образовање, радне спорове, расподелу радне снаге, итд. Поделу на јавноправне и приватноправне прописе прихватио је и француски *Code de Travail*. Први део овог законика чини уговорно радно право — као приватноправно, а други право заштите рада — као јавноправно. Исту поделу усваја западнонемачко, швајцарско и италијанско радно право. Међутим, у буржоаској литератури не постоји потпуна сагласност у одређивању радноправних питања која би спадала у приватно а која у јавно право. Спорно је и где спадају прописи о фабричким одборима, радничким саветима, колективним уговорима, итд.

Даљу тешкоћу у грађанској науци, по запажању аутора, представља чињеница да један део јавноправних прописа обезбеђује права радника према послодавцу, а други права радника према држави, да један део прописа одређује обавезу послодавца према раднику, а други део његове обавезе зрема држави. Ова права и обавезе, међутим, према владајућом схватању у буржоаској правној литератури, немогуће је са истих основа проценити. Затим у књизи се указује да није одређено да ли у одређивању надлежног права за јавноправне елементе треба сматрати меродавним искључиво домаће радно право, или уместо њега, или поред њега, и у којој мери, и спрано радно право. Коначно, писац подвлачи да је спорно уколико и у каквим границама, странке имају право аутономије воље, а у случају да се нису договориле, на основу којих везујућих чињеница треба одредити надлежно право. Да ли према праву радног места (*lex loci laboris*), праву седишта послодавца (*lex domicilii*), домаћем праву странака (*lex patriae*) или према праву места одакле су радници отпослати за вршење посла у иностранству (*lex loci delegationis*).

Владајуће мишљење у капиталистичким државама је да пре него што би се могло одредити надлежно право треба изградити одговарајући метод и само на основу њега моћи ће да се изгради и систем међународ-

ног радног права. Буржоаски писци слажу се и у томе да је за приватноправне елементе, углавном, меродаван *lex obligationis*, а за јавноправне *lex loci laboris*. Међутим, с обзиром на тешкоћу да се јасно разлуче ови елементи, па према томе и одреди колизиона норма, аутор подвлачи да између ова два система треба наћи сагласност.

При одређивању *lex obligationis* аутор износи да је првенствено меродавна воља странака, мада има писаца који желе искључити право аутономије воље странака уз образложење, да уговор о раду није правни посао него само акт-услов који одређује услове примене једног апстрактног законског правила. Даље указује да други писци тврде да је уговор о раду, у највећем броју случајева, адхезиони уговор у коме једна страна може само да *en bloc* прими обавезе, или да и приватноправна питања радног права имају јавноправни карактер, итд. Писци који признају странкама право аутономије воље деју јој различити обим већ према томе да ли се односи и на когентна правна правила или само на диспозитивна.

У погледу јавноправних елемената постоји мишљење да се стране норме јавноправног карактера не могу никада применити или да се само са извесним резервама могу применити. Једно од екстремних схватања чак тврди да су прописи радног права на такав начин самоограничени, без обзира на колизионе норме, да је у случају њихове примене искључена примена колизионих норми. При одређивању надлежног права за јавноправне елементе проблеми су већи него при одређивању надлежног права за приватноправне елементе.

Пошто је изложио теорију и праксу буржоаских држава, писац сматра да надлежно право у социјалистичком систему треба одредити на другим принципијелним основама. Пре свега треба раздвојити уговор о раду у грађанском праву од уговора о раду односно од радног односа као систематског и сталног односа. Радно право је јединствена, повезана целина чије прописе није дозвољено раздвајати на приватноправне и јавноправне, или на прописе донете у интересу државе или на прописе донете у интересу радника. Сваки пропис има у виду више циљева и тежи да заштити јединствени интерес радника и државе.

Примена аутономије воље странака код когентних радноправних прописа, дакле, код материјалноправних елемената уговора о раду и његових правних последица који су одређени когентним правним правилима не може се дозволити с обзиром на правнополитичке разлоге због којих су ти прописи донети. Аутономија воље странака искључена је и у случају да радноправни однос садржи у себи међународни елемент.

У случају диспозитивних прописа радног права, нема потребе за искључење и ограничење аутономије воље странака. Међутим, примена *lex obligationis* нема значаја у радном праву. Везујућа чињеница је место где се врши посао а надлежно право је *lex loci laboris*, као право које је у најужој вези са самим радом и које је од њега неодвојиво. Стога аутор закључује: ако се посао врши у границама домаће земље, надлежно је домаће право, ако се посао врши у странијој земљи надлежно је страном право, а ако је посао извршен у неколико земаља надлежно је право сваке од њих за одређен временски период у коме је посао трајао на њеној територији. Питања радноправног односа речног, морског и ваздушног саобраћаја расправљају се по праву заставе брода или ваздухоплова, односно по месту регистрације.

Страно право се неће применити у случају повреде правила о међународном јавном поретку.

Проблем квалификација која се јавља и у социјалистичком праву олакшан је пошто нема раздвајања на приватноправне и јавноправне елементе, већ само треба утврдити да ли је реч о односу из грађанског или радног права.

Прихватљивост горе изложеног става потврђују склопљени међународни уговори о сарадњи на пољу социјалне политике. Иако су та регу-

лисања обухватила само један ужи круг питања (социјално осигурање), одређујући надлежно право, то ипак не умањује њихов значај и примену на шири обим питања у области колизионих норми радног права.

Водећи рачуна о овим сугестијама аутора, сматрамо приказану књигу врло корисном, прихватајући мишљење аутора да с обзиром на непостојање приватног и јавног права у социјализму не може постојати ни подела на приватноправне и јавноправне елементе у самом радном праву. Ово је утолико важније с обзиром на чињеницу да радног право као саставни део грађанског права у буржоаском праву представља један од узрока услед кога је тешко одвојити уговор о делу и уговор о раду иако су они очигледно различити.

Ксенија Сигулински